

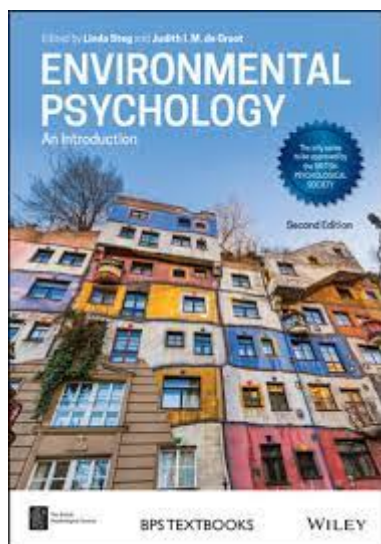
Psychologický prístup k environmentálnym otázkam a výzvam

Kinga Izsóf Jurásová

Kinga Izsóf Jurásová: Psychologický prístup k environmentálnym otázkam a výzvam [A psychological approach to environmental issues and challenges]. In: *Ostium*, vol. 20, 2024, no. 1 (review)

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Linda Steg, Judith I. M. de Groot (eds.): *Environmental Psychology. An Introduction* (2nd. Edition). Hoboken, NJ: Wiley, 2019, 418 s.

Publikácia ponúka bohatý okruh tém súvisiacich s otázkami environmentálnej psychológie. Environmentálna psychológia predstavuje širokú a heterogénnu oblasť aplikovanej psychológie, ktorá je úzko prepojená so všeobecnou, sociálnou, pracovnou a klinickou psychológiou. Kvôli jej tematickej rôznorodosti predstavuje tvorba komplexnej a vyčerpávajúcej editovanej knihy veľkú výzvu. Domnievam sa však, že editorom Steg a de Groot sa podarilo ustáť túto náročnú úlohu.

Kniha je určená najmä odbornej verejnosti, zorientovanej v základných pojmoch, koncepciách a teóriách psychológie. Na druhej strane jej čítanie nevyžaduje predchádzajúce vedomosti z oblasti environmentálnej psychológie, teda môže byť prínosnou pomôckou pre tých, ktorí sa iba zoznamujú s uvedenými otázkami. Publikácia sa člení na tri hlavné časti a následne na tridsaťtri kapitol. Počet popredných odborníkov, ktorí participovali na jej príprave, je šesťdesiatšesť. Takmer bez výnimky pôsobia na univerzitnej pôde, najmä v Európe a v USA, avšak prispeli k tvorbe tejto editovanej knihy aj odborníci z Kanady, Austrálie a Mexika. Národná rôznorodosť je analógiou pre celosvetovú relevanciu tém environmentálnej psychológie.

Po úvodnej kapitole, pojednávajúcej o historických koreňoch, poslaní a metódach environmentálnej

psychológie, sú v prvej časti editovanej knihy rozpracované témy o vnímaní a prežívaní ľudských subjektov vo vzťahu k životnému prostrediu. Nájdeme tu kapitoly o spôsobe vnímania environmentálnych rizík a klimatickej zmeny a tiež kapitolu o prediktoroch environmentálneho stresu. Okrem uvedených tém, ktoré sú najčastejšie adresované v súvislosti s psychologickým pohľadom na environmentálne otázky, nájdeme tu aj kapitoly o špecifických, parciálnych témach. Viac sa môžeme dozvedieť napríklad o tom, aké zdravotné benefity pramenia zo vzťahu medzi človekom a prírodou, ako prispieva/nepripieva prostredie ku kvalite života a ako formuje vzťah dieťaťa k prírode jeho environmentálne postoje a správanie v dospelosti.

V súvislosti so zdravotným benefitom prírodného prostredia autori uvádzajú, že „prírodné prostredie podporuje rýchlejšie a úplnejšie zotavenie sa zo symptómov fyzického a duševného stresu, než zastavané prostredie (...) dokonca aj pozorovanie prírody z okna alebo sledovanie videí o prírode môže viesť k merateľnému zníženiu úrovne duševného a fyzického stresu“ (str. 62). Uvádzajú tiež, že „zúčastnenie sa aktivít v divočine zvyšuje mieru osobnej autonómie, sebaúcty, iniciatívy a rozhodnosti u mládeže a prispieva tiež ku zlepšeniu medziludských zručností (str. 99) „(...) osoby, ktoré do veku 11 rokov vykonávali aktivity späté s prírodným prostredím, ako napr. turistika, kempovanie, rybolov, s väčšou pravdepodobnosťou realizovali pro-environmentálne správanie a mali pro-environmentálne postoje ako dospelí“ (str. 101).

Druhá časť knihy je zameraná priamo na otázky environmentálneho správania. Rozoberajú sa napríklad témy hodnôt, sociálnych noriem, emócií a skupinovej dynamiky vo vzťahu k pro-environmentálnemu správaniu. Autori v tejto súvislosti uvádzajú, že „čím väčšie množstvo odpadu je v prostredí, tým je pravdepodobnejšie, že ľudia budú odpadky rozhadzovať (...) ľudia sa prispôbia skupinovej norme aj vtedy, ak sú si vedomí toho, že ich spôsob správania je nesprávny“ (str. 183). Dopĺňajú, že „štvorčlenná skupina vyvíja väčší nátlak konformity, ako dvoj- či trojčlenná skupina. Avšak konformný nátlak skupiny sa signifikantne nezvyšuje počtom členov nad štyri“ (str. 184). Za veľmi prínosnú považujem kapitolu o metodologických otázkach merania environmentálneho správania. Daný tematický okruh je často opomenutý v súvislosti s témami aplikovanej psychológie, hoci spôsob validného a reliabilného empirického podchytenia prežívania a správania ľudských subjektov predstavuje mimoriadne dôležitú otázku.

Tretia tematická časť je venovaná otázke: ako je možné stimulovať pro-environmentálne iniciatívy a spôsoby správania sa. Rozpracovaná je téma spôsobu informovania verejnosti i jednotlivca o environmentálnych témach a hrozbách. Špecifická pozornosť sa venuje v tomto ohľade úlohe modernej technológie, napríklad úlohe virtuálnej reality a rôznych aplikácií. Ako uvádzajú autori, „je ťažké zvýšiť povedomie o problémoch, ktoré sú abstraktné, vzdialené alebo ťažko predstaviteľné, ako napríklad zmena klímy (...) „nové technologické médiá môžu zlepšiť presvedčivú silu tradičnej komunikácie (napr. pomocou textu alebo reči) tým, že vyvolávajú priame zmyslové zážitky (napr. cez vôňu, dotyk), ktoré vytvárajú dojem „účasti“ (str. 289).

Každá kapitola je členená na úvod, jadro, zhrnutie, slovník pojmov, odporúčanú literatúru a kontrolné otázky. Uvedená štruktúra sleduje aj didaktický zámer, preto je možné pristupovať k tejto editovanej knihe aj ako k učebnému textu. Prispievajú k tomu relatívne krátke a kompaktné tematické odstavce, ktoré sú maximálne informatívne, ale zároveň nezahltia čitateľa množstvom citácií a referencií. V každej kapitole sú zvlášť vyčlenené sekcie pre „zaujímavosti“. V drvivej väčšine ide o bližšie predstavenie istého výskumu a jeho výsledkov. Čitateľ tak získava nielen teoretické - hoci empiricky overené informácie, ale aj prehľad konkrétnych výskumných postupov.

Publikáciu odporúčam najmä čitateľom, ktorí chcú nadobudnúť ucelený prehľad o kľúčových otázkach environmentálnej psychológie. Môže vzbudiť záujem o sekvenčné, hlbšie ponorenie sa do vybraných tematických okruhov. Síce je dostupná iba v anglickom jazyku, jej štúdium nevyžaduje nadštandardné jazykové znalosti v odbornej terminológii. Nakoľko odborný, vedecký záujem sa u nás

len teraz obracia k environmentálnej psychológii, editovaná kniha ponúka alternatívu pre oboznámenie sa s otázkami environmentálnej psychológie aj pre slovenských odborníkov a študentov.

PhDr. Kinga Izsóf Jurásová, PhD.
Katedra psychológie
Filozofická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Hornopotočná 23
918 43 Trnava
email: kinga.izsof.jurasova@truni.sk
ORCID 0000-0001-7960-2626